

MELLEMPOLDE

en ø-floraliste med noter

af

Bernt Løjtnant & Erik Wessberg

Randers 1984

MELLEMPOLDE - EN FLORALISTE MED NOTER

Mellempolde er to små, marint dannede øer, som ligger yderst i Randers Fjord. De er på i alt ca. 12 ha., og de udgøres udelukkende af strandengssamfund.

Det gælder generelt for såvel den nordlige som for den sydlige pold, at der yderst findes strandeng domineret af Strand-Annelgræs (*Puccinellia maritima*). Andre fremtrædende arter i den ydre zone er bl.a. Strand-Asters (*Aster tripolium*), Strand-Vejbred (*Plantago maritima*) og Tætblomstret Hindebæger (*Limonium vulgare*).

Efter Annelgræs-strandengen følger som oftest en Harril/Rød Svingel-zone (*Juncus gerardi* & *Festuca rubra*), som de fleste steder er isprængt en del Strand-Malurt (*Artemisia maritima*), Muse-Vikke (*Vicia cracca*) og Smalbladet Kællingetand (*Lotus tenuis*).

På de højeste, centrale dele dominerer Alm. Kvikk (*Elytrigia repens*). Dette højtvoksende græssamfund er artsfattigt, og der findes kun spredte forekomster af arter som Kruset Skræppe (*Rumex crispus*), Strand-Mælde (*Atriplex litoralis*) og Alm. Hønse-tarm (*Cerastium fontanum* ssp. *triviale*).

Lidt mere om floraen på den nordligste pold.

Den nordligste pold, der er den største, kan ved ekstrem lavvande være landfast. Denne pold er ved en knap 10 m bred rende delt i en større, vestlig del og i en betydelig mindre, østlig del. I en kreds om østenden af denne østligste del af den nordlige pold ligger desuden ca. 20 ganske små polder, der i størrelse varierer fra ca. 1-50 m². Der er som nævnt generelt en tydelig zonering i vegetationen på Mellempolde, men bl.a. på den omtalte østligste del af den nordlige pold er der dog ingen tydelig zonering i plantevæksten. Her er vege-

Mellempolde.

Foto: Geodætisk Institut 27/4 1982 - ca. 1:10000

tationen mosaikagtig og domineret af kloner af arter som Strand-Asters, Strand-Annelgræs, Strand-Vejbred, Rød Svingel, Harril og Engelsk Vædegræs (*Spartina anglica*). På den nordligste pold findes der isvrigt en lille strandvold på vestenden, hvor Strand-Mælde, Rød Svingel og Strand-Malurt er de hyppigst optrædende arter, mens f.eks. Krusset Skræppe, Bleg Pileurt (*Polygonum lapathifolium* ssp. *pal-lidum*) og Alm. Vejpileurt (*Polygonum aviculare* ssp. *aviculare*) kun optræder i ganske få eksemplarer.

På sydsiden af den nordligste pold findes der en smal og tynd Tagrør-sump (*Phragmites australis*), hvori der forekommer en del Strand-Kogleaks (*Scirpus mari-timus*). Kystværts afgrænses denne sump af Vædegræs.

Lidt mere om floraen på den sydligste pold

Den sydligste pold er gennemgående lidt højere og mere tør end den nordlige. Den afgrænses mod nord og især mod syd af en ganske lav forhøjning i terrænet. Denne forhøjning synes at være dannet gennem ophobning af vinteropskyldsmateriale. Her ses typisk Krusset Skræppe og Strand-Mælde samt de tre Svinemælk-arter : Ager-Svinemælk, Ru Svinemælk og Alm. Svinemælk (*Sonchus arvensis*, *S. asper* & *S. oleraceus* *ceus*). Vædegræsset, der ellers optræder hist og her i Annelgræs-marsken på begge polde, ses mod syd på denne pold kun i få og små kloner.

Stedvis i Kvik-samfundet, hvor der i forbindelse med højvande er sammenskyllet større mængder tang m.v., ses arter som Tigger-Ranunkel (*Ranunculus sceleratus*) og Gederams (*Chamaenerion angustifolium*) - dog kun i få eksemplarer - mens Strand-Mælde til gengæld flere steder optræder i tusindtallige bestande her, dog især i form af dværgindivider. I disse "åbne plætter" i Kvik-samfundet træffes også arter som Alm. Høn-setarm, Skov-Hanekro (*Galeopsis bifida*), Strand-Ka-mille (*Tripleurospermum maritimum*), Lugtløs Kamille

(*Tripleurospermum inodorum*), Kruset Skræppe og Strand-Malurt.

Et område af meget stor naturhistorisk betydning

Botanisk er Mellempolde af meget stor interesse/betydning. Det skyldes især den fine zonerig i strandengs-samfundene og ikke mindst de ganske ubekerte, marsk lignende bræmmer af Annelgræs- og Harril-strandeng, der iøvrigt rummer pæne bestande af den temmelig sjældne art, Tætblomstret Hinddebæger. Poldenes ret store bestand af den ligeledes temmelig sjældne art, Smalbladet Kællingetand, bør også fremhæves.

Mellempolde-området er en del af et større område i og ved Randers og Mariager Fjorde, som er af allerstørste betydning for rastende og fouragerende vandfugle, jvf. bl.a. Dybbro & Janniche (1983), Ferdinand (1980), Løjtnant (1983a), Meltofte (1981) og Søgaard-Jensen (1982), ligesom poldene i sig selv er meget vigtige højvandsrastepladser. Derfor er Mellempolde da også en del af et ret stort område i og ved de to fjorde, som er udpeget som bl.a. Ramsar-område og som EF-Fuglebeskyttelses-direktiv-område, se bl.a. Løjtnant (1983b).

Aktuelle trusler

Der er mange og alvorlige, aktuelle trusler mod Mellemoldene og den øvrige natur ved og i Randers Fjord. Som eksempler kan nævnes vandforureningen (se f.eks. Mathiesen 1980) og færdselsforstyrrelser, som især rammer fuglelivet.

Forstyrrelserne skyldes overvejende pram- og strandjagt samt lystbådssejlads foruden det omfattende, tredjekvart kommercielle fritidsfiskeri i området. Derimod skyldes de tilsyneladende kun i mindre grad skibssejlads, erhvervs- og sportsfiskeri samt f.eks. sandørmegravning. Væsentlige forstyrrelser skyldes dog

gående færdsel. Forstyrrelser fra den gående færdsel må især tilskrives sommerringæster fra områdets lystbådehavne og sommerhusområder samt fra campingpladsen ved Udby-høj Nord - og ikke mindst tanketomme turister bevæbnet med losgående hunde må stå for skud i denne forbindelse.

Hvorfor er der (næsten) ingen ynglefugle på Mellemopolde?

Erfarne feltornitologer med kendskab til området siger samstemmende : "Mellempolde huser vist hverken ynglende måger, terner, vade- eller andefugle." En enkelt brugte udtrykket : "Det mest dødkedelige sted" - med hensyn til ynglefugle altså.

Hvordan kan det nu være? Det hårde jagttryk, der bl.a. afspejler sig i talrige patronhylstre og i adskillige jagtskjul på Mellempolde, spiller vel kun en mindre rolle i denne forbindelse grundet jagtlovens jagttidsbestemmelser. Væsentligere er nok færdselsforstyrrelserne. Men det er alligevel ejendommeligt, at der ikke eller næsten ikke yngler vandfugle på Mellempolde. Erfaringsmæssigt burde der være et sardeles rigt ynglefugleliv på disse øer, ligesom det findes på tilsvarende småøer, eksempelvis på Pletten i Mariager Fjord. Og iøvrigt ved man, at der på Mellempolde tidligere har ynglet bl.a. adskillige Ryler, Rødben, Stor Præstekrave, Strandskader og Dværgterner foruden mange Fjordterner, hundredvis af Splitterner samt tusinder af Hættemåger (se Klinge 1918). Måske er områdets råve, der ved lavvande ofte har fri adgang til øerne, samt de rotter (Brun Rotte), som synes at findes på øerne, også en del af forklaringen?

Potentielle trusler

Eftersom netop færdselsforstyrrelser i forbindelse med friluftsliv er en af de væsentligste, aktuelle trusler mod områdets dyreliv, er det forunderligt, at der i "Regionplan 1980" er givet meget betydelige muligheder for udvidelser af områdets lystbådehavne, ligesom det er meget betænkeligt, at der er åbnet mu-

ligheder for nyanlæg af bl.a. endnu én fritidshavn og af to ferielejre i netop dette sårbare område. Hertil kommer så massive udvidelser og nyanlæg af rekreative anlæg (især lystbådehavne og feriebyer) i og ved Randers Fjord-området i øvrigt. Det skal dog bemærkes, at visse af de mest naturfjendske nyanlæg m.v. er elimineret i Planstyrelsens notat af 2. marts 1982 til Århus Amtskommune. Inden der kan komme en endelig afklaring af de omtalte interessekonflikter – en afgørelse, som forhåbentlig bliver præget af en saglig holdning til og indsigt i naturressourceforvaltning – må vi afvente amtets sektorplan-udspil.

Landvinding er også en potentiel trussel. Det gælder ikke mindst, fordi Randers Fjord-Mariager Fjord-området er en af de regioner i landet, som hidtil har været hårdest ramt af landvindinger, jvf. Würtz Jensen & Løjtnant (1982). Men eftersom flere og flere er ved at få øjnene op for, at sådanne store naturindgreb er nationaløkonomiske underskudsforretninger med kolossale økologiske ødelæggelser til følge, må det antages, at Mellemopolde ikke lider samme skæbne som f.eks. de to tidlige småøer, Hesletørv og Hejplet ø.f. Overgård.

Som et kuriosum kan det nævnes, at Miljøstyrelsens Forsuringsudvalg i 1984 har barslet med ideer om at placere flyveaske på strandenge – bl.a. ved Randers Fjords udmunding. Det må være en spøg.

Naturpleje og færdselsreguleringer m.v.

Det bør alvorligt overvejes at iværksætte en mindre, men metodisk undersøgelse til at belyse, hvorfor Mellemopolde i dag er et "dødkedeligt sted" med hensyn til ynglefugle, således at der på længere sigt gennem Jagtloven og/eller Naturfredningsloven kan skabes ideelle vilkår for øernes potentielt rige ynglefugle-

liv gennem f.eks. målrettet ræve- og rottebekämpelse samt gennem førdsels-, sejlads- og jagtreguleringer.

Både med hensyn til floraen og til fuglelivet kunne det være hensigtsmæssigt, om der blev foretaget et høslæt (som kan foretages maskinelt) hvert år sidst på sommeren, dvs. inden for perioden medio august-medio september. På den anden side har Mellemopolde - i hvert fald gennem de sidste adskillige år - henligget ganske ubesørte af landbrugsmæssig udnyttelse.

Derfor kunne det også være biologisk interessant, om de fortsat fik lov til at henligge som "O-parcelle". Iøvrigt synes der ikke at være sket de store forandringer med hensyn til Mellemopoldes størrelse. karakter eller vegetation gennem de sidste par generationer, når lige ses bort fra den desværre kraftige spredning af den indførte art, Vadegræs, på Mellemopolde og langs Ommersyssels kyster iøvrigt.

Klinge (1918) skriver således om Mellemopolde :

"Den største Del af Arealerne er bevokset med Siv eller frodigt Græs, og kun enkelte Steder ved Bredden finder man smaa, nøgne pletter."

Som sådan henligger Mellemopolde endnu den dag i dag.

Ræve, rotter og lystsejlere - 3 af de største trusler mod yngle-fuglene på småøer, holme og rev.

Floraliste for Mellempolde

Os bekendt er der ikke tidligere foretaget optegnelser vedrørende floraen på Mellempolde - akkurat som det gælder for de fleste andre små (og mange større) øer.

Det er kun de arter, som vi har fundet under vore ekskursioner til Mellempolde den 1/10 1982, 18/6 1983, 22/7 1983 og 11/8 1983, der er opført i den nedenstående liste.

De undersøgte områder er indtegnet på forsidekortet.

Med hensyn til de latinske og danske navne har vi så vidt muligt fulgt Hansen (1981).

Agrostis gigantea (Stortoppet Hveme) - Bl.a. i kanten af Elytrigia-samfund på nordligste pold

- *stolonifera* (Krybhveme) - M. alm.

Armeria maritima ssp. *maritima* (Engelskgræs) - T. alm. på begge polde

Artemisia maritima (Strand-Malurt) - T. alm. på begge polde

- *vulgare* (Gråbynke) - Kun set i få eksemplarer i opskylszonen på nordligste pold

Aster tripolium (Strand-Asters) - Alm. på begge polde

Atriplex latifolia (Spyd-Mælde) - Alm. på begge polde

- *litoralis* (Strand-Mælde) - Alm. på begge polde

- *longipes* (Stilk-Mælde) - Kun set i Puccinellia-samfund på sydligste pold

Cerastium fontanum ssp. *triviale* var. *triviale* (Alm. Hønsetarm) Alm. på begge polde

Chamaenerion angustifolium (Gederams) - Kun set i få eksemplarer på strandvold på sydligste pold

- Cirsium arvense* (Ager-Tidsel) - Kun set i få eksemplarer i Elytrigia-samfund på nordligste pold
- Cochlearia officinalis* (Læge-Kokleare) - Alm. på begge polde
- Elytrigia repens* (Alm. Kvik) - M. alm. på begge polde
- - var. *aristatum* (Stakket Kvik) - Kun set i Elytrigia-samfund på nordligste pold
- Epilobium hirsutum* (Lådden Dueurt) - Kun set i få eksemplarer i Elytrigia-samfund på sydligste pold
- Festuca arundinacea* (Strand-Svingel) - Kun set i Elytrigiasamfund på nordligste pold
- *pratensis* (Eng-Svingel) - T. alm. i Elytrigia-samfund på begge polde
- *rubra* ssp. *rubra* (Rød Svingel) - Alm. på begge polde
- - ssp. *arenaria* (Klit-Svingel) - Kun set ved Phragmites-bælte på sydligste pold
- Galeopsis bifida* (Skov-Hanekro) - Kun set i få eksemplarer i opskylszoner på begge polde
- Galium verum* ssp. *verum* (Gul Snerre) - Kun set i få eksemplarer i Elytrigia-samfund på nordligste pold
- Glaux maritima* (Sandkryb) - Alm. på begge polde
- Holcus lanatus* (Fløjlsgræs) - Kun set i Festuca rubra-samfund på nordligste pold
- Juncus gerardi* (Harril) - Alm. på begge polde
- Limonium vulgare* (Tætblomstret Hinddebæger) - Alm. på begge polde
- Lotus corniculatus* (Alm. Kællingetand) - Kun set i Elytrigiasamfund på nordligste pold
- *tenuis* (Smalbladet Kællingetand) - T. alm. på begge polde
- Phragmites australis* (Tagrør) - Bl.a. ved sydkysten på begge polde
- Plantago maritima* (Strand-Vejbred) - M. alm. på begge polde
- Poa pratensis* ssp. *irrigata* (Blågrøn Rapgræs) - Kun set i Ely-

- trigia-samfund på nordligste pold
- Poa pratensis* cf. ssp. *pratensis* (Eng-Rapgræs) - Kun set i Ely-trigia-samfund på nordligste pold
- Polygonum aviculare* ssp. *aviculare* (Alm. Vejpileurt) - Bl.a. i opskylszonen på sydligste pold
- *lapathifolium* ssp. *pallidum* (Bleg Pileurt) - Kun set i få eksemplarer på strandvold på nordligste pold
- Potentilla anserina* (Gåse-Potentil) - T. alm. på begge polde
- Puccinellia maritima* (Strand-Annelgræs) - Alm. på begge polde
- Ranunculus sceleratus* (Tigger-Ranunkel) - Kun set i få eksemplarer i opskylszonen på nordligste pold
- Rumex crispus* (Kruset Skræppe) - Hist og her på begge polde
- Ruppia maritima* (Alm. Havgræs) - Alm. omkring begge polde
- Salicornia europaea* coll. (Kveller) - Alm. på begge polde
- Scirpus maritimus* (Strand-Kogleaks) - T. alm. på begge polde
- Sonchus arvensis* (Ager-Svinemælk) - T. alm. på begge polde
- *asper* (Ru Svinemælk) - Kun set i få eksemplarer i opskylszonen på sydligste pold
- *oleraceus* (Alm. Svinemælk) - Kun set i få eksemplarer i opskylszonen på begge polde
- Spartina anglica* (Engelsk Vadegræs) - Alm. på begge polde
- Spergularia marina* (Kødet Hindeknæ) - Alm. på begge polde
- *media* (Vingefrøet Hindeknæ) - Alm. på begge polde
- Stellaria media* (Alm. Fuglegræs) - Kun set i få eksemplarer i Elytrigia-samfund på begge polde
- Suaeda maritima* (Strandgåsefod) - Alm. på begge polde
- Taraxacum haematicum* (Fandens Mælkebøtte, Sect. *Vulgaria*) - Kun set i få eksemplarer i Elytrigia-samfund på nordligste pold

Trifolium pratense (Rødkløver) - Kun set i Elytrigia-samfund
på nordligste pold

Triglochin maritimum (Strand-Trehage) - M. alm. på begge polde

Tripleurospermum inodorum (Lugtlös Kamille) - Alm. på begge
polde

- *maritimum* (Strand-Kamille) - Alm. på begge
polde

Vicia cracca (Muse-Vikke) - T. alm. på begge polde

Zostera angustifolia (Smalbladet Bændeltang) - Alm. omkring
begge polde

Smalbladet Kællingetand (*Lotus tenuis*) - en ret sjælden art,
som dog er temmelig almindelig på Mellempolde.

Citeret litteratur

- Dybbro, T. & A. Janniche, 1983 : Fuglelokaliteter i Århus Amt. - København.
- Ferdinand, L., 1980 : Fuglene i landskabet. Større danske fuglelokaliteter II. - København.
- Hansen, K. (red.). 1981 : Dansk Feltflora. - København.
- Klinge, M., 1918 : Fuglelivet i Randers Fjorddal, i : Johansen, A. C. (red.) : Randers Fjords Naturhistorie : 475-520. - København.
- Løjtnant, B., 1983a : Naturhistoriske forhold. Fredningsplanlægning i Århus Amt 1.4. - Århus.
- Løjtnant, B., 1983b : Forudsætninger og bindinger. Fredningsplanlægning i Århus Amt 1.1. - Århus.
- Mathiesen, H., 1980 : 60 års vegetationsdynamik i Randers Fjord, i : Skotte Møller, H. & C. Helweg Ovesen (red.) : Status over den danske plantear og dyreverden : 255-266. - København.
- Meltofte, H., 1981 : Danske rastepladser for vadefugle. - København.
- Planstyrelsen, 1982 : Godkendelsesskrivelse for Århus Amt vedrørende regionplanens afsnit om ferie - og fritidsbebyggelse samt lystbådehavne. Notat til Århus Amtskommune, udkast af 2. marts 1982. - København.

Søgård-Jensen, B., 1982 : Danske vildtinteresse-
områder. - Rønde.

Würtz Jensen, M. & B. Løjtnant, 1982 :
Strandenge i Århus Amt. Fredningsplanlægning i
Århus Amt 2.3. - Århus.

Århus Amtskommune, 1980 : Regionplan 1980. Region-
planlægning i Århus Amt 16. - Århus

I ØVRIGT mener vi, at de store, inddæmmede arealer ved bl.a. Overgård bør gives tilbage til fuglene og fiskene. Der er ganske vist ofret millioner af skatteyderkroner på dette naturhærværk, men selv ud fra en økonomisk (landsøkonomisk) synsvinkel vil en sådan retablering være det eneste rigtige.

BL & EW

Tak

Universitetslektor Alfred Hansen, ornitolog John R. Rasmussen og overlærer Hans Øllgaard takkes for deres kommentarer til en tidligere udgave af notatet. Alfred Hansen takkes endvidere for verifikation af en række herbariekollektioner, ligesom seminarielektor Anfred Pedersen takkes for kontrol af Chenopodiace-bestemmelserne. Tegningerne er velvilligst stillet til rådighed af Jens Chr. Schou.

Bernt Løjtnant
Ramshøjvej 21
Haslund
8900 Randers

Erik Wessberg
Sandagervej 13
Assentoft
8900 Randers

Engelsk Vadegræs (*Spartina anglica*) - en nyindført plante, der desværre har bredt sig kraftigt i og ved Randers og Mariager Fjorde.

Vore hidtidige og aktuelle ø-undersøgelser

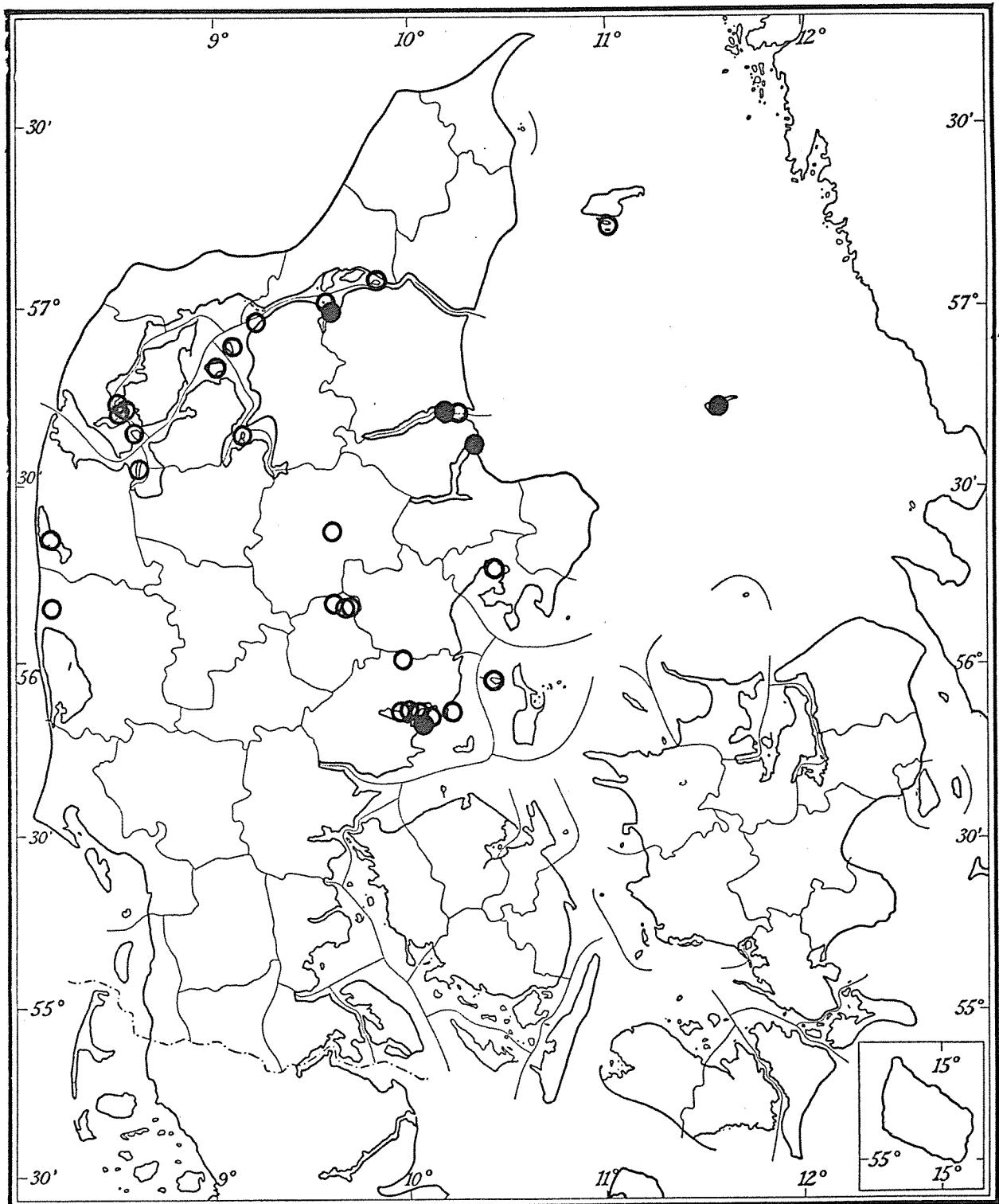
Vi har hidtil udarbejdet floralister med noter for følgende øer :

1. Anholt (1981).
2. Hjarnø - ved Horsens Fjord - (1981).
3. Treskelbakkeholm - i Mariager Fjord - (1983).
4. Klosterholm/Startøtterne - i Nibe Bredning - (1984).
5. Mellemølde - ved Randers Fjord - (1984).

Siden 1981 har vi derudover foretaget målrettede floristiske undersøgelser - med henblik på udarbejdelse af floralister med noter - på følgende øer og øgrupper (regnet fra nord) :

1. Hornfiskrøn - s.f. Læsø.
2. Egholm - i Limfjorden ved Ålborg.
3. Vår Holm/Kyø Holm - i Limfjorden ved Nibe.
4. Friggørerne - i Limfjorden ved Lægstør.
5. Livø - i Limfjorden.
6. Fur - i Limfjorden.
7. Stenklipperne - i Limfjorden ved Agerø.
8. Agerø - i Limfjorden SV for Mors.
9. Lindholm - i Limfjorden SV for Agerø.
10. Jegindø - i Limfjorden ø.f. Thyholm.
11. Lunde - ved/i Skive Fjord.
12. Pletten (Store Plet) - i Mariager Fjord.
13. Venø - i Limfjorden SØ for Thyholm.
14. " Tange Ø " - i Tange Sø.
15. Fjandsø - i Nissum Fjord.
16. Hindø - i Stadil Fjord.
17. Kalø - i Kalø Vig.
18. Paradisørerne - i Borre Sø ved Silkeborg.
19. Megelø - i Julsø ved Silkeborg.
20. Lilleø - i Julsø ved Silkeborg.
21. Kalvø - i Skanderborg Sø.
22. Tunø - ved Samsoe.
23. Søby Rev - ø.f. Gyllingnæs.
24. Alrø Poller - i Horsens Fjord.
25. Alrø - i Horsens Fjord.
26. Vorø Kalv - i Horsens Fjord.
27. Vorø - i Horsens Fjord.

NB : Når vi bringer den ovenstående liste, så skyldes det, at vi meget gerne hører om alle fund af planter - såvel ældre som nye - fra de ovennævnte øer.

- : øer, for hvilke BL & EW har udarbejdet floralister med noter.
 - : øer, på hvilke BL & EW siden 1981 har foretaget målrettede floristiske undersøgelser med henblik på udarbejdelse af totalfloralister med noter om bl.a. særlige floristiske/plantesociologiske forhold, aktuelle/potentielle trusler og plejebehov.
- I øvrigt henvises til afsnittet om vore hidtidige og aktuelle ø-undersøgelser.